

6. Крикливець Д. С. Щодо можливості запровадження асиметричної оцінки доказів у кримінальне судочинство України. *Право і суспільство*. 2017. № 4. С. 239–244.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
8. Лозинська Ю. І. Достовірність показань свідка та її з'ясування у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2018. 259 с.
9. Ратнова А. В. Кримінальні процесуальні та криміналістичні основи використання електронних документів у доказуванні : дис. ... д-ра філософії: 081 – Право. Львів, 2021. 248 с.
10. Сергеева Д. Б. Поняття та сутність достовірності доказу як його властивості. *Юрист України*. 2014. № 1. С. 89–95.
11. Стоянов М. М. Властивості доказів у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2010. 20 с.
12. Стоянов М. М. Достовірність доказів у кримінальному провадженні: аналіз нормативного регулювання. *Правове життя сучасної України : матеріали Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу* (м. Одеса, 16–17 травня 2013 року) / відп. за вип. В. М. Дрьомін. Одеса: Фенікс, 2013. Т. 2. С. 506–508.
13. Чупрікова І. Л. Допустимість доказів у світлі нового Кримінального процесуального кодексу : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2015. 186 с.
14. Шабаровський Б. В. Перевірка доказів у кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Острог, 2019. 237 с.

Ключові слова: докази, оцінка доказів, процесуальні властивості доказів, належність, допустимість, достовірність, достатність.

Key words: evidence, evaluation of evidence, procedural properties of evidence, relevance, admissibility, reliability, sufficiency.

ЦИСАРЕНКО ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРОКУРОРОМ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ТА ІНШИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ФОРМІ ДІЗНАННЯ

Актуальність теми дослідження обумовлена неоднозначним розумінням, перш за все у правозастосовчій практиці, сутності та реалізації повноважень прокурора щодо особистого проведення ним слідчих

(розшукових) та інших процесуальних дій під час розслідування кримінальних проступків.

Так, відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 36 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений, зокрема доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному цим Кодексом [1].

На перший погляд особисте проведення прокурором слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій є лише одним з проявів нагляду за додержанням законів у формі процесуального керівництва, проте дане повноваження має ознаки, більше притаманні функції розслідування кримінальних правопорушень, аніж нагляду за додержанням законів, а тому в окремих ситуаціях обсяг реалізації прокурором таких повноважень може повністю замінити діяльність дізнавача чи слідчого у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування, що робить його ключовим в питанні безпосередньої участі прокурора під час здійснення як дізнання, так і досудового розслідування в цілому.

Кримінальний процесуальний закон хоча і наділяє прокурора процесуальною можливістю особисто проводити слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії в порядку, визначеному КПК України, проте використання ним такого повноваження обмежується встановленою законодавчою умовою – «в необхідних випадках». Така законодавча конструкція «прокурорських повноважень» породжує низку питань: «Які випадки слід вважати необхідними для проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій особисто прокурором?», «Ким визначається така необхідність?», «Які її критерії?» або ж «Який обсяг проведених прокурором слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій в рамках конкретного розслідування є достатнім задля запобігання підміні ним функції досудового розслідування?».

Проблематика реалізації повноважень прокурора в кримінальному процесі в контексті окресленої теми була об'єктом дослідження багатьох українських вчених, останнім часом таких як: Юрчишин В. М. [2], Торбас О. О. [3], Кахновець С. О. [4], Шульган І. І. [5] та інші, думки яких є різними.

На думку О. Торбаса, «законодавець не уточнює, в яких самих випадках прокурор повинен прийняти таке рішення, проте ... можна стверджувати, що прокурор особисто проводить слідчі (розшукові) дії тільки у випадку їх особливої складності або значимості для відповідного кримінального провадження [3, с. 182].

Дійсно, зміст поняття «необхідні випадки» попри його вживаність у КПК України не лише у ст. 36 КПК, а й, наприклад, у ст. 530 КПК, в кримінальному процесуальному законодавстві не розкривається, не

наводяться як перелік таких «випадків», так критеріїв їх оцінки. Хоча КПК України і оперує поняттями «особлива складність провадження» та «виняткова складність провадження», однак вони застосовуються щодо окремих інститутів кримінального процесуального права (ч. 4 ст. 294 КПК України), а не в цілому щодо випадків проведення прокурором слідчо-процесуальних дій. Відповідно дане поняття є оціночним в кожному конкретному випадку і, вочевидь, таку «оцінку» законодавець покладає на суб'єкта, уповноваженого на застосування кримінально-процесуальної норми.

На думку вчених Д. Сироти та Т. Слободяник, засади кримінального провадження та інші норми КПК покладають на прокурорів обов'язок здійснювати досудове розслідування у кримінальних провадженнях. Фактично прокурор перетворився на слідчого, а слідчий на його помічника [6, с. 235]. Вчені обґрунтовують свою думку на основі положень ст. ст. 9, 22, 25, 28 КПК України, якими по суті на прокурора покладено відповідальність за проведення швидкого, повного та об'єктивного досудового розслідування.

О. Геселев зазначає, що за змістом відповідних статей нового КПК прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, знаходиться вже «поруч і разом зі слідчим» [7, с. 80].

На нашу думку, на прокурора під час проведення дізнання (як і досудового слідства) обов'язку проводити розслідування закон все ж не покладає. Положення ст. ст. 2, 9, 22, 25, 28 КПК України є нормативним орієнтиром для прокурора при визначенні того, чи є конкретний випадок необхідним для особистого проведення ним слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій.

Варто звернути увагу, що законодавець, наділяючи прокурора процесуального керівника даним повноваженням, не мав на меті надання відповідній процесуальній особі можливості проводити розслідування замість слідчого/дізнавача. Тому безпосереднє проведення розслідування прокурором шляхом використання даного повноваження без участі у ньому слідчого/дізнавача, на наш погляд, нівелюватиме роль прокурора у кримінальному провадженні, як особи уповноваженої на виконання наглядової функції. При цьому, вважаємо, що проведення прокурором, навіть переважної більшості слідчих (розшукових) та процесуальних дій, ніж слідчий/дізнавач у конкретному кримінальному провадженні, при існуванні випадків, що об'єктивно виправдовуватимуть необхідність їх проведення, не може вважатися підміною органу досудового розслідування, не суперечить завданням кримінального провадження та не применшує його процесуальний статус.

Статтею 300 КПК України визначено, які слідчі (розшукові) дії дозволяються виконувати під час досудового розслідування кримінальних проступків. У той же час, не всі з перелічених у даній нормі дій уповноважений виконувати прокурор. Так, прокурор не наділений повноваженнями проводити негласні слідчі (розшукові) дії. З цього приводу

думки науковців по суті є однаковими [3, с. 237], [5, с. 101], [6, с. 238]. Щодо проведення «гласних» слідчих (розшукових) дій, то кримінальний процесуальний закон не забороняє прокурору під час дізнання проводити їх в тих межах, що і дізнавачу. Водночас ст. 300 та ч. 3 ст. 214 КПК України встановлює конкретний перелік слідчих (розшукових) та процесуальних дій, проведення яких дозволяється для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Вочевидь, в силу положень ч. 1 ст. 37 КПК України прокурор під час дізнання на проведення таких дій не уповноважений.

Слід звернути увагу на неоднозначність у правовому регулюванні щодо процесуальної можливості прокурора призначити під час дізнання судову експертизу. Так, ч. 1 ст. 242 КПК України наділяє прокурора відповідними повноваженнями. У той же час, відповідно до нормативних приписів ч. 1 ст. 7-1 Закону України «Про судову експертизу» підставою проведення судової експертизи є відповідне судове рішення чи рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою – якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб. Як бачимо, «рішення прокурора» серед переліку зазначених підстав відсутнє. Аналогічною є проблематика щодо отримання прокурором під час дізнання висновку спеціаліста (по суті норми ч. 2 ст. 7-1 даного Закону та ч. 2 ст. 71 КПК України суперечать між собою в частині щодо залучення спеціаліста для надання висновку). На нашу думку, при явній конкуренції правових норм, у даному випадку прокурор після його визначення керівником органу прокуратури в порядку ч. 1 ст. 37 КПК України уповноважений під час проведення дізнання забезпечувати проведення судових експертиз та досліджень з отриманням висновку спеціаліста шляхом особистого прийняття рішення. Це ґрунтується на положеннях ч. 3 ст. 9 КПК України, згідно з якими закони та інші нормативно-правові акти України, положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати цьому Кодексу. При здійсненні кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить цьому Кодексу. На наш погляд, ст. 7-1 Закону України «Про судову експертизу» має бути приведена у відповідність із нормами КПК України шляхом внесення законодавчих змін.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Юрчишин В. Функції безпосередньої участі прокурора у розслідуванні кримінальних справ за новим КПК України: бути чи не бути? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaa/2012-2/12yumcnb.pdf>.

3. Торбас О. Розсуд в кримінальному процесі України: теоретичне обґрунтування та практика реалізації : монографія / О. О. Торбас. – Одеса : Юридична література, 2020. – 284 с.
4. Кахновець С. Реалізація дискреційних повноважень прокурора при здійсненні процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 10. С. 220–222.
5. Шульган І. Прокурор в кримінальному процесі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2020. 238 с.
6. Сирота Д., Слободяник Т. Функція досудового розслідування прокуратури. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 9. С. 234–239.
7. Геселев О. Процесуальний статус та повноваження прокурора за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. Слово національної школи суддів України. 2012. № 1. С. 78–92.

Ключові слова: прокурор, повноваження прокурора, дізнання, прокуратура, слідчі дії.

Key words: prosecutor, powers of the prosecutor, inquiries, prosecutor's office, investigative actions.

ШАПОВАЛ АРТЕМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності*

ДОСТУП ДО ТЕЛЕФОНІВ ТА КОМП'ЮТЕРІВ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ ЧИ ОБШУКУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

22 березня 2022 року набув чинності закон «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам» [1]. У зв'язку з цим Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) зазнав значних змін та доповнень, зокрема, змінено й процедуру проведення обшуку житла та іншого володіння особи. Ці зміни пов'язані саме з можливістю доступу до комп'ютерних систем або їх частин та мобільних терміналів під час проведення обшуку.

Варто одразу зазначити, що вказані законодавчі зміни є своєчасними та відповідають вимогам сьогодення. Так, в умовах воєнного стану та повномасштабної війни в Україні значно збільшилась кількість злочинів проти основ національної безпеки. Серед них: державна зрада; шпигунство; колабораційна діяльність; несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України та інші злочини. Більшість із цих кримінальних правопорушень вчиняються з використанням мобільних телефонів,